

Heeft elk kind talenten? Gelijke kansen!

■■■ Kanttekeningen bij het woord 'talent'

Het woord 'talent' wordt de laatste tijd in de onderwijscontext heel vaak gebruikt. Vertrekken vanuit talenten van ieder kind in plaats van tekorten, alle talenten van kinderen stimuleren (meervoudige intelligentie), studies kiezen vanuit je talenten... Het is een zeer positieve, warme wind die bij de meeste mensen dan ook aangenaam in de oren klinkt.

In dit artikel willen we toch **enkele kritische kanttekeningen** maken bij deze stroming. Hoe fundamenteel gaat eigenlijk deze ommezwaai van kijken naar tekorten, in de richting van kijken naar talenten? Wat betekent kijken naar 'talenten van iedereen' (lees ook kansarmen) voor het onderwijs? Heeft iedereen wel 'gelijke kansen' op talentenontwikkeling?

Een antwoord op deze vragen lijkt samen te hangen met de betekenis die je geeft aan het woord 'talent' zelf: Wat begrijp jij onder talent? Wanneer heeft voor jou iemand talent? Nood aan **begripsverheldering** dus.

■■■ Een positief verhaal...

Het zoeken naar positieve kanten in een kind is ongetwijfeld een positief verhaal. Uiteraard zijn er vaak zorgen, plaatsen waar er nog **tekorten** zijn. De laatste vijftien jaar is er erg geïnvesteerd in het tijdig leren zien van tekorten en er vroeg genoeg zorg aan besteden: de aandacht voor kansarmen of anderstaligen, voor kinderen met leerproblemen... Het ontwikkelen van een aangepaste leeromgeving op maat van elk kind kreeg de nodige aandacht. Dit heeft echter in sommige scholen, in sommige remediëeringsprogramma's, geleid tot een te enge focus op tekorten. Dacht men soms niet alle tekorten te kunnen 'bijwerken'?

In deze context lijkt de aandacht voor talenten **een soort tegenwind** te zijn. Een wind die helemaal op zijn plaats is, lijkt mij! We horen dit ook in zorgverhalen: een zorgenkind is veel meer dan zijn tekorten, we moeten vertrekken van hun sterke kanten... Het zoeken naar talenten wordt de laatste tijd ook verder doorgetrokken naar een brede kijk op kinderen algemeen. Meervoudige intelligentie wijst ons erop dat iedereen ergens 'knap' in is. De opwaardering van technische en beroepsrichtingen roept om leerlingen die ook talent hebben. De boodschap is duidelijk: we moeten **zoeken naar talenten** van kinderen en die alle kansen geven! Ieder kind heeft immers talenten!

Barbara Kerr concludeerde in haar onderzoeken (zie publicaties 'Smart Girls', 'Smart Boys') dat we in ons onderwijs van kinderen te veel 'all-rounders' willen maken. We geven niet de tijd aan het ontwikkelen van talenten, maar aan de algemene brede ontwikkeling. Hierdoor blijven kinderen in gemiddelden steken. Eén van haar voorbeelden: kinderen die goed kunnen rekenen, maar minder goed functioneren in taal, krijgen vooral extra lees- of schrijfoefeningen. Anderen, die al zeer sterk zijn in taal, moeten meer tijd steken in het beter automatiseren van hun rekenvaardigheden.

■■■ ... maar toch knelt het schoentje?

Achter de mooie overtuiging dat ieder kind talenten heeft, gaat toch een **minder evidente opdracht** voor leerkrachten schuil. We weten al snel welk kind in de klas goed kan tekenen of zingen, welk kind scoort bij de plaatselijke (of misschien al hogere) voetbalploeg of na school nog muziek speelt. Of misschien herken je een 'geboren rekenwonder' in je klas, of een leerling die opvallend vlot 'speelt met woorden'. Ook het leiderstype van de klas is voor de leerkracht die regelmatig groepswerk doet of projectwerk, niet zo moeilijk te ontdekken. Maar dit verhaal blijft te **beperkt tot enkelen** in de groep, zij die uitsteken boven de rest. Soms zijn het zelfs die enkelen die heel veel talenten lijken te hebben... Hoe zit het dan met de anderen? Er lijkt een grijze zone van kinderen

waarvan we de talenten niet echt kennen. Waar moeten we ze gaan zoeken? Zijn er ook kinderen die eigenlijk geen echte talenten hebben, die gewoon 'zwakker' zijn dan anderen? Wordt het talentenverhaal voor hen dan zo iets als: 'voor jou is 6 op 10 al heel knap'?

Waar is nu het idee van 'gelijke kansen'? Riskeren we hier niet een bevestiging van weer die sterksten, die de 'gave' al 'aangeboren' kregen? Of zij misschien die de kans kregen om muziekles te volgen, of om al van de laatste kleuterklas naar de voetbal- of balletlessen te gaan?

'[Vuurwerk](#)', een project waarbinnen men kansarme, werkloze volwassenen wil ondersteunen in het zoeken van talenten om hen te stimuleren hier iets mee te doen, formuleert het als volgt:

"De eerste stap om een talent te ontwikkelen is het ontdekken ervan. Soms is dat niet moeilijk, maar geregeld ligt een talent onder een dikke laag stof verstopt. Vooral mensen die afwijzing en teleurstelling hebben opgestapeld, zijn al eens blind voor hun mogelijkheden." (Bron: Vuurwerk)

Heel wat kinderen hebben inderdaad een laag zelfbeeld en kennen zelf hun eigen talenten niet. De vraag is dan ook **of leerkrachten deze talenten kunnen zien in een klas**.

- Een eerste deel van het antwoord hangt samen met de zogenaamde '**brede leeromgeving**':

Worden er genoeg kansen gecreëerd waarin kinderen zich ook 'anders' kunnen tonen? Bijvoorbeeld: muzische activiteiten, een brede waaier van technische activiteiten, natuurexploratie (verder dan thema 'herfst'), met de handen ' bezig zijn'...

Krijgen de kinderen kansen om nieuwe aspecten te ontdekken die in hun leefwereld tot noch toe onbekend zijn? Bijvoorbeeld: internet voor kansarmen (de 'digitale kloof'), culturele activiteiten, impressies uit reizen en vakanties...

Krijgen ze voldoende kansen om de (nieuwe) domeinen ook grondig verder te ontwikkelen? Bijvoorbeeld: alleen de kleuter die héél vaak in de bouwhoek mag spelen, kan ook echt goed leren bouwen.

*Niet elk kind heeft evenveel talenten, maar ook niet elk talent krijgt **evenveel kansen**...*
(Bron onbekend)

- Een tweede aspect is echter ook **de bril van de leerkracht** zelf:

Kijken we niet te veel vanuit een 'middenklasse-bril' naar talenten? Denken we niet te veel aan de talentenjacht op TV, topsporters, kunstenaars, muzikanten... ? Wat beschouwen wij met andere woorden als een talent en wat niet?

Uit een bevraging van leerkrachten over talenten van kinderen uit hun klas, bleek dat leerkrachten die van meer dan de helft van hun kinderen een talent konden noemen, ook heel andere dingen noemden dan de vakgebonden talenten of talenten vanuit buitenschoolse activiteit. Zij (vaak kleuterleidsters) zagen hoe creatief sommige kinderen zijn, hoe ondernemend. Zij merkten kinderen op die voortdurend vanalles onderzoeken of problemen oplossen, kinderen met een groot inlevingsvermogen die anderen spontaan gaan troosten...

Soms lijkt het zelfs dat we talenten moeten gaan zoeken achter tekorten of minpunten: een (kansarm) kind dat er altijd onderuitmuist wat betreft taken, is misschien een heel creatief iemand? Een kind dat op de speelplaats de baas lijkt in een kliek van 'stoere jongens' heeft wellicht heel wat leiderscapaciteiten... Zoeken naar talenten vraagt hier dat je als leerkracht 'durft' de zaken anders te bekijken.

■ ■ ■ Enkele uitspraken in verband met 'talenten'

Reflecties en discussies over het werken rond talenten, brachten mij regelmatig terug tot **het begrip talent zelf**: Hoe vul je het begrip 'talent' eigenlijk in? Wat is voor jou een talent?

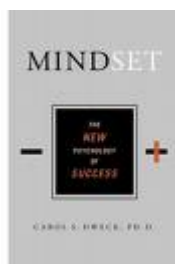
- **Van Dale** omschrijft een talent als: 'een aangeboren vermogen om iets goed te kunnen: een gave, begaafdheid, aanleg.'

Deze definitie echter brengt mij terug bij bovenstaande kritieken: het lijkt gewoon vast te liggen. Moeten we het dan enkel nog 'vinden'? Ik wil graag enkele mensen citeren die vanuit heel uiteenlopende contexten opmerkingen maakten die volgens mij deze definitie zeer sterk in vraag stellen.

- Ad de Beer schrijft vanuit een bedrijfshoek in 'managersonline': 'Talent is mooi, maar de **omgeving bepaalt** of een talent tot ontwikkeling komt. (...) In een land met weinig auto's zullen meer goede lopers ontdekt worden. Voor een bedrijf of organisatie die aan talentmanagement wil gaan doen, is het daarom niet alleen belangrijk de vaak latent aanwezige talenten van medewerkers te ontdekken, te ontginnen en te ontwikkelen, maar is het zeker zo belangrijk de cultuur, de omgeving waarin talent kan gedijen, te kennen en zo nodig aan te passen.'

- Daniëlle Krekels, reeds jaren actief in de engineering- en ingenieursselectiewereld, schrijft in haar boek 'Speel je kerntalenten uit': 'Kerntalenten staan namelijk niet op zichzelf, ze zijn **geen vaststaand en onveranderlijk gegeven**, ook al zijn ze de complete baluwdruk van de persoonlijkheid. (...) Ergens las ik dat de moeite die je moet doen om iets te ontwikkelen dat je niet ligt, je x meer moeite kost dan het je opbrengt. Ik durf omgekeerd rustig stellen dat een kerntalent ontwikkelen x maal minder moeite kost en x maal meer opbrengt!'
- Carol Dweck deed onderzoek rond motivatie van kinderen. Zij merkte op dat dit heel sterk samenhangt met het model vanwaaruit kinderen/jongeren naar hun intelligentie kijken. Vaak denken we dat een IQ iets is dat je vanaf een bepaalde leeftijd kunt meten en dan ook altijd (ongeveer) op hetzelfde niveau blijft. Toch geven de meting van een IQ in zijn oorsprong eigenlijk enkel weer waar een kind op dat moment staat ten aanzien van zijn leeftijdsgenoten. Het zegt niets over de mogelijke verdere evolutie, mogelijke groei. Dweck toont aan dat kinderen die ervan overtuigd zijn dat hun IQ vastligt, zeer kwetsbaar zijn in moeilijke situaties. Ook kinderen die denken dat ze slim zijn, gaan deze situaties uit de weg. Want als ze het niet zo goed kunnen, zijn ze misschien dan toch niet zo slim... Dweck zegt hiermee: een positief zelfbeeld ('ik ben slim') is niet voldoende. Voortdurende succeservaringen van altijd 10 op 10 kan met andere woorden contraproductief werken.

Kinderen/jongeren die echter zien dat goed scoren ook/vooral samenhangt met hard werken, reageren heel anders op die moeilijke situaties. Zij zijn niet bang van fouten maken, zij willen inspanningen doen ... en zijn ervan overtuigd dat ze op die manier verder kunnen raken. Zij gaan uit van een **groeimodel**. Zij geloven wel dat er een verschil is tussen mensen, bijvoorbeeld zij die veel kennis hebben of snel iets oppikken, maar ze weten dat ze hun mogelijkheden kunnen verruimen mits inspanning en ondersteuning. Doorheen verschillende testsituaties merkt ze op dat deze kinderen uiteindelijk ook beter gaan presteren in die moeilijker situaties.

Feedback geven aan kinderen mag volgens Dweck dan ook niet louter gaan over hoe goed ze iets kunnen, maar moet vooral gericht zijn op hoe goed ze ervoor gewerkt hebben.

- Eduratio (www.eduratio.be) maakt voor zijn visie op hoogbegaafdheid een onderscheid tussen het mysteriemodel en het meesterschapsmodel. Veel van bovenstaande ideeën zie je in deze twee modellen tegenover elkaar staan.
 - Het **mysteriemodel** vertrekt van de overtuiging dat hoogbegaafdheid is aangeboren, welliswaar met omgevingsinvloeden. Intelligentie is volgens dit model statisch (eens

hoogbegaafd, altijd hoogbegaafd) en duidelijk te diagnostiseren (de ene is wel hoogbegaafd en de andere niet).

- In het **meesterschapsmodel** daarentegen, waarvoor wordt gepleit, is de bron van hoogbegaafdheid (aanleg of omgeving) eigenlijk irrelevant. De essentie van hoogbegaafdheid wil men leggen op de vaststelling dat het kind bijzondere noden heeft in het onderwijs. Deze noden kunnen veranderen doorheen de jaren. We moeten ze vooral opmerken op het moment dat ze nodig zijn. Bovendien kunnen ze ook verschillend zijn op de verschillende domeinen. Sommige kinderen hebben vooral extra uitdaging nodig op een zeer specifiek domein, anderen op verschillende punten. De identificatie van hoogbegaafden krijgt hierdoor een andere betekenis.
- Ken Robinson schrijft het boek **'het element'**. Hierin beschrijft hij dat het huidige onderwijs en de huidige kijk op intelligentie te beperkt is. Deze kijk stamt nog uit een industrieel model waarin iedereen op hetzelfde wordt afgerekend en het accent, het ultimatum van educatie, te eng ligt op taal en rekenen. Zonder te zeggen dat deze dingen niet belangrijk zijn, vraagt hij om het open te trekken: aandacht voor creativiteit, kunst, beweging... Dit zijn talenten die niet gezien en erkend worden en zelfs ook afgeleerd (*school kills creativity*).

Met verschillende voorbeelden van mensen die succesvol geworden zijn, introduceert hij een nieuwe kijk op menselijk potentieel: 'het Element'. Dit is het punt, zoals hij ook in de ondertitel van zijn boek zegt, **waar natuurlijk talent en persoonlijke passie samenkomen**. Als mensen in hun element zijn, zijn ze het meeste zichzelf, het meest geïnspireerd en halen ze het beste uit zichzelf.

■■■ **Besluit: naar een nieuwe definitie van 'talent'**

Als we van het talentenverhaal een verhaal willen maken waarin iedereen gelijke kansen krijgt, lijkt het mij belangrijk om het begrip 'talent' in de onderwijsprojecten veel verder open te trekken dan de 'Van Dale' doet. De ingang 'aanleg' is veel te beperkend. Natuurlijk is het zo dat niet iedereen alles kan ontwikkelen en aanleg wel een rol speelt, maar de impact van de omgeving wordt hierbij te zeer onderschat. Trouwens, hoe kan je aanleg eigenlijk achterhalen? Je kan enkel vertrekken vanuit wat het kind nu al kan. Bovendien is leeftijd hierin een moeilijk mee te nemen element: het is niet altijd de baby die het eerst kan lopen, die later ook hardlooptkampioen wordt.

Of je kan voor het ontdekken van talenten vertrekken vanuit wat het kind graag doet, wat hem boeit, waar hij met andere woorden hoog betrokken bij is. Net zoals bij IQ, is het immers ook de passie of de wil om iets te kunnen, ergens echt voor te gaan... die bepaalt hoe ver je komt. Om een goede wielrenner te worden, moet je vooral heel veel tijd op de fiets willen spenderen. 'Vanzelf', omdat je er aanleg voor hebt, gaat het niet (tenzij misschien voor nog minder enkelingen). Hoever je nu komt met deze inspanningen zal inderdaad ook weer door aanleg bepaald worden, maar dit weet je ook enkel door het uit te proberen...

Dit is een pleidooi om kinderen vooral kansen te geven om veel uit te proberen, hen te stimuleren in wat ze ook graag doen, op zoek te gaan naar wat bij elk van hen persoonlijk 'past'. Of ze het al goed kunnen of niet, dat is dan in die aanvangsfase niet het allerbelangrijkste. Misschien hebben ze nog niet kansen genoeg gekregen om erin te groeien? Misschien is er nog 'potentie'?

In een proeftuin rond 'talentenportfolio' vanuit het LOP van Aarschot, hebben we er dan ook voor gekozen om 'talent' als volgt te omschrijven:

"Een talent is een groeipotentieel, een kiem waarin heel wat mogelijkheden vevat zitten die – mits veel motivatie en stimulansen – kansen bevat om uit te groeien tot een bijzonder iets.

Om deze talenten te ontdekken willen we:

- heel divers kijken naar kinderen: verschillende ontwikkelingsdomeinen, intelligenties, eigenschappen, (kern-)kwaliteiten...

- *trachten een persoonlijk portret op te maken: op zoek gaan naar wat echt bij dit kind past (en niet de vergelijking met anderen centraal zetten), maar ook niet beperken tot één talent (meerdere mogelijkheden open laten, talenten kunnen veranderen en evolueren)*
- *vertrekken van interesses, drijfveer...: wat je graag doet is heel relevant!*

Deze nieuwe wind van aandacht voor talenten biedt heel wat mogelijkheden voor een goede doorstroming van alle kinderen. Ze is het uitgangspunt voor een positieve studie- en beroepsoriëntering. Belangrijk is dan dat we **ook de bril van ouders** meenemen. Ook zij moeten de waarde van talenten – in deze brede betekenis – nog ontdekken, namelijk dat hun kind veel succes (met inbegrip van geld) en geluk kunnen vinden als ze dat kunnen doen wat echt bij hen past. (ja, ook bijvoorbeeld voor kunst in onze zo sterk ontwikkelde beeldcultuur...)

En wat doen we dan met de **tekorten**? Ik denk dat we vooral eens goed moeten nadenken hoe talenten en tekorten zich verhouden. De aandacht voor zorg blijft natuurlijk wel belangrijk, dat staat buiten kijf! Ook blijven de eindtermen zeker belangrijke referenties die we niet mogen loslaten.

Toch rijzen er vragen om verder te onderzoeken: moeten alle kinderen hetzelfde kunnen? Is talentontwikkeling wel een eenzijdige ontwikkeling (waar we zo bang van zijn) of kan ze ook breed zijn (bijvoorbeeld door integratie van vakken, combinaties in het 'talentenprofiel')? Moeten ouders vooral horen dat hun kind niet mee kan (en dus dat hoogste secundaire niveau niet gaat aankunnen) of moeten ze horen hoe opmerkelijk goed hij bijvoorbeeld met zijn handen heeft leren werken en welke kansen dit hem kan bieden op de arbeidsmarkt...

Met andere woorden, hoe fundamenteel gaat deze nieuwe wind?

*Ilse Aerden – medewerker Steunpunt Gelijke Onderwijskansen
Coördinator proeftuin 'talentenportfolio' – LOP Aarschot*